

Momenter/talepunkter for innledning under ”Refleks-debatt”

sjekkes mot fremføringen/opptaket

Tromsø 8. september 2008

Av Ragnhild Mathisen, politisk rådgiver i Forsvarsdepartementet

Innledning

- Hyggelig å være i Tromsø. Vi i politisk ledelse i Forsvarsdepartementet reiser jo relativt ofte hit til Nord-Norge, som et ledd i vår satsning på nordområdene. Og jeg var derfor i Troms også i forrige uke. Men det er alltid hyggelig å komme tilbake hit!
- Det er spennende også å få være med på en refleks-debatt. Det er viktig med åpenhet og en bred dialog om utenrikspolitikk, og i så måte er Refleks-prosjektet veldig viktig!
- Jeg vil ta litt utgangspunkt i vår regjeringens politikk på det sikkerhetspolitiske området, slik vi ser det fra Forsvarsdepartementet.
- Kjennetegnet på en god sikkerhetspolitikk er at vi makter å løfte blikket og ta høyde for fremtidige utviklingstrekk. Regjeringen har, helt siden den tiltrådte, vektlagt nettopp et langsiktig og helhetlig perspektiv på sikkerhets- og forsvarspolitikken. Et klart uttrykk for dette er den nylig vedtatte langtidsplanen for Forsvaret, som inneholder en bred vurdering av våre sikkerhetspolitiske omgivelser og utfordringer.

Den sikkerhetspolitiske situasjonen

- Vårt sikkerhetspolitiske verdensbilde har endret seg flere ganger siden den kalde krigen. I det første tiåret – på 1990-tallet – var hovedutfordringene interne konflikter og regional uro, samtidig som demokratiske stater og institusjoner var i rask fremvekst. Etter 2001 ble oppmerksomheten flyttet mot såkalte asymmetriske trusler, i første rekke internasjonal terrorisme og spredning av masseødeleggelsesvåpen.
- Disse utfordringene – sammen med andre utfordringer i kjølvannet av globaliseringen slik som fattigdom, klimaendringer, matvaremangel o.s.v. – kommer fortsatt til å være med oss. Samtidig står vi nok en gang overfor et viktig tidsskille i sikkerhetspolitikken, med konsekvenser for oss. Fremvekst og revitalisering av stormakter som Kina, Russland og India gjør at interessekonflikter mellom stater igjen kan bli et dominerende trekk i

internasjonal politikk. Vi ser at statssikkerheten igjen får økt betydning.

- Utviklingen internasjonalt er i økende grad også bestemmende for utfordringene i våre nærområder. Vi ser det gjennom økt konkurranse om strategiske ressurser og interessekonflikter knyttet til uavklarte jurisdiksjonsforhold. Globale klimaendringer vil gjøre utvinning og transport av energi i Arktis til et enda mer sentralt tema i fremtiden. På alle områdene vil Russland spille en rolle.
- Norges forhold til Russland er generelt godt, og det er vi opptatt av å opprettholde. Den siste tiden har vi likevel fått en ny situasjon, etter at Russland bestemte seg for å "fryse" de militære relasjoner til alle NATO-land. Jeg vil understreke at dette ikke er starten på noen ny kald krig. Tvert imot vil jeg presisere at det er viktig for alle - ikke minst for Norge, som har grense mot Russland - å videreføre et godt forhold til vår nabo i øst.
- Samtidig gir Russlands stormaktsstatus seg utslag også i nord, særlig med hensyn til å markere ressurs- og suverenitetsinteresser. Nordområdene har fortsatt stor militærstrategisk betydning. Dette er bakgrunnen for at regjeringen allerede i Soria Moria-erklæringen definerte nordområdene som Norges viktigste strategiske satsningsområde.
- Den situasjonen vi har sett i Kaukasus den siste tiden, har vist at de sikkerhetsutfordringene vi står overfor i dag er mer sammensatt og mer komplekse enn de var for bare få år siden.
- Disse samlede utfordringene er en viktig påminnelse om at vi som et lite land er tjent med at internasjonale sikkerhetsutfordringer løses med basis i FN-pakten og folkeretten og multilaterale sikkerhetssystemer. Regjeringen mener at det er i vår interesse at vi har en FN-ledet verdensorden, og ikke en situasjon der nasjoner tar seg til rette på egen hånd. Samtidig mener vi at Norge har vital interesse av å opprettholde og forsterke det transatlantiske sikkerhetsfellesskapet vi har, gjennom NATO. Dette er viktig både som en stabiliserende faktor, og det er viktig for forsvaret av Norge.
- Internasjonalt forpliktende samarbeid handler først og fremst om FN, men det handler også om regionale organisasjoner som for eksempel NATO. Regjeringen har helt siden vi tiltrådte vært tydelige på at når det gjelder internasjonale operasjoner, så ønsker vi å prioritere deltakelse gjennom slike formelle internasjonale organisasjoner fremfor såkalte koalisjoner av villige. Da styrker vi internasjonal rettsorden, samtidig som vi bidrar gjennom de organisasjoner der vi har innflytelse.

Internasjonal rettsorden og alliansepolitikk

- Så til utfordringen som er stilt til dagens debatt: *Er det så at det er et spenningsforhold mellom internasjonal rettsorden og alliansepolitikk?*
- Til det vil jeg si at det er en balansegang, men samtidig er det en balansegang som ikke er ny. Den har vært der lenge. Og det er heller ikke noen prinsipiell motsetning mellom det å være NATO-medlem, og det å fremme internasjonal rettsorden. Dette er det viktig å understreke.
- Atlanterhavspakten henviser faktisk til FN-charteret, og til artikkel 51 om retten til individuelt eller kollektivt selvforsvar.
- Så kan det selvfølgelig være at man i praksis - i enkeltsaker - kan komme opp i situasjoner, hvor det er en balansegang.
- Jeg mener at vi klarer å håndtere denne balansegangen på en god måte. Ett eksempel er Afghanistan, hvor Norge deltar med betydelige bidrag i en NATO-operasjon – med klart mandat fra FN – samtidig som vi aktivt har arbeidet for å gi FN en større og viktigere rolle i koordineringen av det internasjonale samfunnets innsats i Afghanistan. Her kombinerer vi altså godt det at vi satser på FN som den viktigste globale aktøren i arbeidet for fred og sikkerhet, samtidig som vi opprettholder vårt medlemskap i NATO og bidrar aktivt til alliansen.
- Norge har – også innenfor rammen av NATO– fremmet syn på viktigheten av dialog, åpenhet og et godt samarbeid med Russland.
- Andre saker der jeg mener vi balanserer dette godt:
- Missilforsvar. Her har regjeringen aktivt fremmet vår skepsis til utviklingen av missilforsvar, i NATOs organer.
- Klasevåpenkonvensjon. Norge tok initiativet til prosessen som i mai i år ledet frem til et historisk internasjonalt forbud mot klaseammunisjon. Det viser at det er fullt mulig å ta slike initiativ, og samtidig være en forutsigbar alliert i NATO.

Avslutning

- Så for å oppsummere: Nok en gang står vi overfor et tidsskille i sikkerhetspolitikken, og utfordringene vi ser nå viser et mer sammensatt og komplekst bilde enn tidligere.

- Norge har interesse av både et sterkt FN, og et fortsatt sterkt transatlantisk sikkerhetsfellesskap gjennom NATO.
- Det er ikke en prinsipiell motsetning mellom det å fremme internasjonal rettsorden og NATO-medlemskapet.
- Gjennom å være tydelige og forutsigbare klarer vi fint balansegangen. I arbeidet for internasjonal fred og stabilitet fungerer FN og NATO som gjensidig forsterkende – og ikke konkurrerende – organisasjoner. NATO er i samsvar med internasjonal rettsorden. Alternativet kunne også ha vært at enkeltland har søkt til stormaktene for bilaterale sikkerhetsavtaler.

Takk for oppmerksomheten! Jeg ser frem til den videre debatten.